

Oikeusministeriö
Kriminaalipoliittinen osasto
PL 25
00023 Valtioneuvosto

Viite: Lausuntopyyntöne OM 5/69/2005

20.12.2007

SÄHKÖINEN VALVONTA SEURAAMUS- JA PAKKOKEINOJÄRJESTELMÄSSÄ Työryhmämietintö 2007:17 Oikeusministeriö

Lausuntonaan työryhmämietinnöstä 2007:17 Kriminaalihuollon tukisäätiö esittää kunnioittavasti seuraavaa.

Työryhmän ehdotus valvontarangaistuksesta on huolellisesti valmisteltu ja se asettuu luontevasti omaksi seuraamukseksi osana nykyistä rangaistusjärjestelmää ja lainsäädäntöä. Valvontarangaistus on merkittävä uudistus, koska sen käyttö mitä ilmeisimmin vähentää ehdottoman vankeusrangaistuksen käyttöä ja siten vankilukua. Lisäksi se monipuolistaa rangaistusjärjestelmää ja tuo yhdyskuntapalvelun ja ehdottoman vankeusrangaistuksen väliin sijoittuvan lisän käytössä oleviin yhdyskuntaseuraamuksiin. Erityisen arvokasta valvontarangaistuksessa on se, että se toteutetaan vapaudessa, jolloin ei synny sellaisia haittatekijöitä tuomitun yhteiskuntaan integroitumisessa kuin vapausrangaistuksissa. Valvontarangaistuksessa voidaan tuomitulle järjestää vankilaolosuhteisiin verraten huomattavasti helpommin, laajemmin ja tarkoituksenmukaisemmin sellaisia tukitoimia, joiden voidaan katsoa edistävän henkilön kykyä selviytyä yhteiskunnassa.

Valvontarangaistusta suorittavien päihde- ja mielenterveysongelmien hoitoon tulisi kiinnittää erityistä huomiota, jotta rangaistuksen suorittaminen ei keskeytyisi. Kuntoutuksellinen näkökulma on hyvä, koska valvontarangaistus voidaan suorittaa myös päihdehoitolaitoksessa tai muussa laitoksessa. Käytännössä ongelmaksi muodostunee tasavertaisuuden toteutuminen. Miten heikompiosaisille taataan toimivat hoito, kuntoutus ja tukitoimet. Toisaalta sopimushoito voisi olla parempi vaihtoehto sähköisen valvonnan sijaan. Vaarana on se, että valvontarangaistuksen käyttö rajoittuu hyväosaisten rattijuoppojen rangaistukseksi.

Kuntouttavaa näkökulmaa enemmän valvontarangaistusesityksen taustalla tuntuu painottuvan voimakas taloudellisen säästön perustelu. Muistion taloudellisia säästöjä koskevassa luvussa on ansiokkaasti eritelty valvontarangaistuksen myötä saatavia säästöjä, erityisesti seuraamusjärjestelmässä. Samalla ei ole lainkaan pohdittu sitä, miten valvontarangaistuksen käyttöönotto heijastuu yhteiskunnan tukipalvelujärjestelmässä.

Kinaporinkatu 2 E 39, 00500 HELSINKI

Y-tunnus: 1715085-7

puh. (09) 7743 610

fax (09) 7743 6120

email etunimi.sukunimi@kritis.fi

www.kritis.fi

Kysymys on keskeinen, mikäli uudistuksen tarkoituksena on mahdollistaa tai jopa lisätä tarpeenmukaisia kuntouttavia toimia tuomitulle. Valvontarangaistukseen tuomitut tulisivat olemaan voimavarahaaste henkilön kotikunnan sosiaali- ja terveydenhuollolle, koulutus- ja työhönkuntoutusorganisaatiolle. Ilman kuntien ja muiden toimijoiden mukaantuloa ei valvontarangaistuksen kuntoutuksellisiin tavoitteisiin päästä. Nykyisessä kunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon resurssiahdingossa on vaikea nähdä, että palvelujärjestelmä kykenisi ilman sille osoitettuja lisävoimavaroja panostamaan valvontarangaistuksen kohteena olevan, haastavan kohderyhmän palvelutarpeisiin.

Miten toimitaan, jos valvontarangaistuksen sisällöksi määrätään päihdekuntoutus, mutta kunta ei halua sitä järjestää tai kustantaa? Onko tämä este valvontarangaistukseen pääsulle? Tulisiko valtion tällaisessa tilanteessa suorittaa tarpeenmukaisten kuntoutustoimien kustannukset?

Valvontarangaistuksesta ei saisi käytännössä muodostua rangaistusjärjestelmää ankaroittavaa seuraamusta. Rangaistuksen käyttöala on määriteltävä riittävän täsmällisesti ja selkeästi etukäteen. Esimerkiksi valvontarangaistus saattaisi aikaa myöten korvata oikeuskäytännössä ehdollisia vankeusrangaistuksia, koska valvontarangaistuksen käyttö tuo lisäporrastusta seuraamusjärjestelmään. Yksittäisessä osauudistuksessa saattaa olla vaarana se, että rangaistusjärjestelmän yhtenäisyys heikkenee ja kokonaisuuden hallitseminen vaikeutuu. Yhtenäinen yhdyskuntaseuraamislainsäädäntö olisi tarpeen yksittäisten osauudistusten sijaan.

Valvontarangaistus samoin kuin yhdyskuntapalvelu ovat rangaistuksia, joihin tuomitseminen edellyttää henkilöltä jonkinlaisia elämänhallinnan valmiuksia. Jotta ne soveltuisivat myös niille, joilla on vakavia ongelmia elämänhallinnassaan, pitäisi seuraamusten sisälle rakentaa vahva tukijärjestelmä. Kun tähän ei ole haluttu panostaa, seurauksena on, että heikompiosaiset tulevat tuomituksi vankilaan. Onko valvontarangaistus näin lisäämässä epätasa-arvoa tuomittujen kesken?

Seuraamusjärjestelmässä ja yhteiskunnan tukijärjestelmissä tulisi erityisesti panostaa sellaisiin tukitoimiin, joiden avulla yhdyskuntapalvelun ja valvontarangaistuksen piiriin pääsevien määrää voidaan lisätä. Tässä suhteessa valtiovallan toimet tarvittavien voimavarojen turvaamisessa ovat ensisijaisia.

Valvontarangaistus näyttää lisäävän tuomitun kontrollia. Tosin yhdyskuntaseuraamuksiin on viime aikoina lisätty muutoinkin kontrollin käyttöä. Ongelmaksi voi muodostua kontrollikäynnit työpaikoilla ja kotona. Perheen yhteinen koti muodostuu tällä tavalla eräänlaiseksi rangaistuspaikaksi, jossa saattaa tuomitun lisäksi asua puoliso ja pieniä lapsia.

Työryhmän ehdotuksen mukaan, jos ei voida tuomita yhdyskuntapalveluun niin valinta tulee tehdä valvontarangaistuksen ja ehdottoman vankeuden välillä. Ongelmana on se, ettei varsinaista valintaa voida tehdä yli neljän kuukauden ja enintään kahdeksan kuukauden ehdottoman vankeusrangaistuksen välillä. Näin siksi, että valvontarangaistuksen enimmäispituus on neljä kuukautta. Kriminaalipoliittisesti ja lain soveltamisen kannalta olisi johdonmukaista, että valvontarangaistus olisi soveltamisrajoiltaan rajattu vastaavasti kuin yhdyskuntapalvelussa. Esityksessä ei ole kunnon perusteluja sille, miksi valvontarangaistus on rajattu koskemaan vain enintään neljän kuukauden vankeusrangaistukseen tuomittuja.

Työryhmän käsitys, jonka mukaan tuomioistuin tuomitsi ensin vankeusrangaistuksen ja määräisi sen sijasta valvontarangaistuksen on tarkoituksenmukainen, koska se on yhtenevä yhdyskuntapalvelukseen tuomitsemisen menettelyn kanssa.

Sosiaali- ja terveyspalveluissa toteutettavan kuntoutuksen sisällön laatuun ja asianmukaisuuteen tyytymätön palvelujen saaja voi tehdä asiasta kantelun esim. läänin sosiaalitarkastajalle. Mikä on se vastaava asiantunteva elin, jolle valvontarangaistuksen sisältöön tyytymätön voi tehdä asiassa valituksen? Voiko läänin sosiaalitarkastaja ottaa tutkittavakseen myös valvontarangaistukseen sisältyvien sosiaalipalvelujen asianmukaisuuden?

Sähköinen valvonta sakon muuntorangaistuksen sijaan on periaatteessa kannatettava. Sen sijaan käytännössä sakon muunnosta tuomitut ovat usein niin heikkokuntoisia päihde- ja asunto-ongelmineen, että he tuskin voisivat selviytyä seuraamuksen suorittamisesta.

Valvontarangaistuksen toimeenpano kuuluu kriminaalihuoltolaitokselle, kun taas valvotun koevapauden toimeenpano vankeinhoitolaitokselle. Tässä piilee selvä epä johdonmukaisuus.

Lain kokeiluajalta tulisi antaa selonteko eduskunnalle. Tällöin saataisiin tietoa siitä, miten toimintaohjelmat ja yhteiskunnan tukipalvelut ovat toteutuneet käytännössä. Kuntoutuksellinen näkökulma tulisi toteutua laadukkaasti.

Mietinnössä sivutaan keskeistä yhteiskuntapoliittista ongelmaa, jonka taustalla ei ole rikollisuus, vaan lisääntyneen alkoholinkäytön aiheuttamat ongelmat. Päihdeongelma on ensisijainen, joka altistaa rikoksen tekemiseen. Kun valvontarangaistus keskeisesti kohdistuu päihdeongelmaisiin tulisi rangaistusajan sisältö kohdistua esitettyä enemmän ja intensiivisemmin toimiin, joilla on vaikutusta päihdeongelmaan liittyvään rikollisuuteen.

Matkustuskiellon sähköinen valvonta on kannatettava, koska sen käyttö saattaisi vähentää vangitsemisen tarvetta. Tällöin tutkintavankeiden määrä vähenisi. Tutkintavankeuden sijasta määrättävä valvottu matkustuskielto vähentäisi merkittävästi tutkintavankeudesta aiheutuvia haittoja erityisesti tilanteissa, joissa vangittua ei myöhemmin todeta syylliseksi epäiltyyn rikokseen.

Valvonta- aika tulisi ottaa huomioon vähentämällä se tuomittavasta vankeusrangaistuksesta. Rikoslain 6 luvun mukaan vapaudenmenetystä vastaava aika vähennetään tuomitusta vankeusrangaistuksesta, jos rikoksen tehnyt on ollut vapauden menettäneenä yhtäjaksoisesti vähintään vuorokauden. Ongelmaksi voi muodostua, katsotaanko sähköinen valvonta matkustuskiellossa vapauden menettämiseksi. Näyttää siltä, että uudistus vaatii rikoslain 6 luvun muuttamista.

Jukka Mäki
Toiminnanjohtaja

Veikko Kylämarttila
Kriminaaliasiamies